

Lucija Stepančič

Sebastijan Pregelj: *Prebujanja*.

Ljubljana: Študentska založba, 2011.

22 juter v življenju, dolgem 54 let, v pravilnem zaporedju od otroštva do diagnoze, ki bo verjetno usodna. Enakomernost in kronologija z značilnimi nihanji. Pregljeva zbirka kratkih zgodb se lahko bere tudi kot roman, odvisno od vrstnega reda in bralne discipline. Zdi se, da si je pisatelj s puščavo vsakdanjosti nakopal še večji izziv kot prej z vsemi eksotičnimi svetovi skupaj, njegov pripovedovalec pa je najmanj toliko osamljen, kot je bil astronaut v romanu, letos nominiranem za kresnika (*Mož, ki je jahal tigra*), čeprav gre za konformista, ki je vedno v trendu.

Glas, ki pripoveduje, neke vrste notranji glas, je poudarjeno preprosto in monoton, malodane nespremenjen od vrta do bolezni, ki spravlja v grob poslovnije. S počasnimi, šolsko pravilnimi stavki se loteva vsega, tudi nedoumljivega – in tega ni malo. Z medlo natančnostjo, ki odseva tradicionalno razumarstvo, opisuje celo čustvene vrhunce in soočenje s smrtjo. Monotonija je seveda ironična – z dolgočasjem avtor spretno manipulira –, saj ne izzveni le kot nasledek filistrske vzgojne dresure, očitne že na prvi strani, ampak tudi kot siva podlaga, na kateri vzcvetijo vse razsežnosti notranjega imaginarija, medtem ko se zgodnje jutranje ure ponavljajo tako zanesljivo, kot pridnemu Slovencu vsako jutro ob istem času zvonijo budilke. Avtor, tudi sam zgodnji vstajalec, kot je lepo poudarjeno na zavihku, je ujel svojevrstno atmosfero misli, ki si še niso utegnile navleči prav vseh dnevnih avtomatizmov, pogled na svet pa v tej knjigi spominja na nekoliko izkrivljen pogled skozi steklenično dno.

Domišljijским svetovom, ki avtorju predstavljajo vrednoto, pa v zgodbah cena močno niha. Kar je za lepo vzgojenega fantka, polnega pustolovske fantazije, srebrna raketa ali rov na drugo stran Zemlje, je za srednješolca vroče spogledovanje, za tridesetletnika pa le še fantazija o novem začetku, v katerega še sam ne verjame več. In ko dozori v kandidata za infarkt, se vsi upi vrtijo le še okoli varnosti. Itak. In že imamo

(tipično) zgodbo o prirojeni tankočutnosti, ki jo z leti nadomestijo atributi uspešneža. O starševskih nasvetih, kako biti čim bolj neopazen, ki pa jih sčasoma popolnoma izpodrinejo imperativi iz reklam, ki lažno povzdigujejo individualnost.

“Vse je obviselo v zraku. Vse lebdi,” ugotavlja enkrat na sredini knjige oziroma tudi na sredini svojega življenja. “Premišlujem, da imam vsega čez glavo: zjutraj vstajanja, zvečer branja v postelji, predvsem pa tistega vmes. Naveličan sem zajtrkov. Dovolj mi je kruha in marmelade, dovolj žitaric s suhim sadjem, namočenih v mleku, dovolj kave in sveže iztisnjene soka grenivk. Naveličan sem zavezovanja dragih kravat, čakanja dvigala in preprijemanja usnjene aktovke iz leve v desno roko in nazaj, medtem ko se dvigalo spušča v garažno klet.”

Nekaj več, morda celo namig na izhod iz vsesplošnega nesmisla nakazuje le tisto, kar je nerazložljivo, scene, v katerih ni več prave meje med sanjami in budnostjo. Ob spoznanju, da “vsi prihajamo iz morja in se vračamo vanj”, so to ribe z obrazi, nanje naleti kot potapljač v odročnem kotičku jadranske obale. “Zdaj vidim, da imajo vse ribe namesto plavuti krila in vsa krila so polna oči, ki strmijo vame.” Fantazija se stopnjuje do namigov na starodavno, čeprav nedefinirano versko simboliko z močnim nabojem arhetipskega. “Najbližja riba je večja od vseh rib, ki sem jih kadar koli videl, žari kot sedem sonc in ima šestintrideset kril, s katerih me gleda tisoče oči. Samo še malo, pa odpre gobec in zarjuje kot lev in tiger in medved.” Beštije, pobrane iz najbolj eksotičnih izročil, so, pa od koder koli že izvirajo, vsekakor zanimivejše od sodelavk v agenciji, ki so, kot sam ugotavlja, zakomplicirane ženske, “ki jih od vsega najbolj skrbi videz, ker po njihovem lep in zdrav videz zagotavlja polovico sreče, ki jo človek potrebuje, ne vem pa, kje bodo našle drugo polovico.” V omlednem potrošniškem svetu se začuda najde prostor celo za “glas, ki ni ne moški ne ženski, ki ne prihaja iz enih ust in v enem jeziku, pač pa iz mnogih ust in v mnogih jezikih”, ki prihaja od tam, kjer naj bi bila nebesa, od bitja, ki se mu pripisuje božanske lastnosti.

Mitološke fantazije se pojavljajo sporadično in fragmentarno, kot je pač značilno za sanje, in samo namigujejo na obstoj ... nečesa drugega, medtem ko so drugi nivoji duhovnosti in vrednot še kako prizemljeni. Med najbolj vztrajnimi je glas vesti, koncentriran v prikazni sosedovega fantka, žrtve spolne zlorabe, za katero so vedeli vsi, a so kljub temu molčali, malo iz navade, malo zaradi ljubega miru in vsesplošne politike nevmešavanja, ki zaradi svoje samoumevnosti spominja že na nemarno razvado. Žrtve globalnega sveta so še dejavnejše in se še bolj uporno pojavljajo kot bitja, ki nakazujejo presežne dimenzije. V eni od mor, ki se kar iz nič ustvari

sredi osladnega turističnega raja, se pojavi otovorjen krošnjarski deček iz tretjega sveta, ki mu najprej skuša prodati nekaj kiča (dizajnerskih ponaredkov), potem pa ga, obupan zaradi neuspeha, kot otrok vojak in otrok rudar z nepričakovano energijo potegne na dno tega sveta, v pekel, kjer se vojskuje ali odkopava v interesu potrošniško prenažrtega Zahoda.

Skozi še kako znane medijske podobe se tako pretresa protagonistova moralna povprečnost: ta je sicer čisto prijazen in spodoben možakar, ki je vedno pripravljen dati denar za venec, kadar umre sosed, in celo njegovo ženo po kavalirsko podpirati v zares za lase privlečenih iluzijah o pokojniku, popolnoma pa zataji, kadar je treba kaj narediti za ljudi v resnični stiski, pa čeprav ga ne bi stalo dosti več, kot da bi zavrtel številko reševalcev oziroma socialne službe.

Z nekaj več sreče se pojavlja ženski element, čeprav je zaradi (hoteno) čudaškega ponavljanja tudi ta sreča več kot vprašljiva: prav vsem vrstnicam v vseh obdobjih je ime Katarina, pa naj bo to pol mlajša smrklja iz sosednjega stanovanja v bloku ali sošolka, v katero so vsi zatrapani. Pri tem seveda ne gre za naključje, temveč za dodaten pomen, ki nam ga avtor s tem podtika: tudi boljša polovica je očitno povsem zamenljiva, čeprav ima vse, kar naj bi imela idealna življenjska sopotnica, od lepote in potrpežljivosti naprej. Pozneje vidimo, da je nepričakovano trdno sožitje z Barbiko (pardon, Katarino) tudi edino, na kar je tip lahko vse do konca resnično ponosen, čeprav je v najslabšem trenutku zreducirana le na partnerico, ki ji je pač dal ključke stanovanja. Pojavijo se sicer tudi vprašanja o njegovi, Oskarjevi konsistentnosti (je tip, ki strastno ljubezen prek naveličanosti pretvori v vdanost, lahko isti? ali so to trije Oskarji, ki čustvujejo vsak na svoj način?), kljub temu pa zamisel, da je ljubezen tisto največ v življenju, nekako prevlada.

Vse skupaj bi bilo še bolj okusno, če ne bi občasno le preveč povleklo na moralko v črno-belem stilu. Že prva poglavja izzvenijo kot kritika zatohlih vrednot v ozkosrčnem blokovskem okolju (med njimi prednjači homofobija), ki so same po sebi sicer bebave in gnusne, toda avtomatično idealiziranje nasprotne strani (v tem primeru gejev), vendarle izpade nekoliko preveč na prvo žogo. Le zakaj ne bi mogel zadoščati slehernik, ki se sprašuje po izvirnem grehu svojega omlednega življenja, ki je sicer daleč od tega, da bi po kakršnih koli zunanjih merilih lahko veljalo za zavoženo, pa vendar ...?